

**ZLOSTAVLJANJE I ISKORIŠTAVANJE DJECE U ONLINE OKRUŽENJU:
ANALIZA DOKUMENTACIJE OSUĐENIH POČINITELJA U PROBACIJSKOM I
ZATVORSKOM SUSTAVU U HRVATSKOJ**

**Goran Brkić¹, socijalni radnik, načelnik sektora probacije
Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske**

**Doc.dr.sc. Lucija Vejmelka², socijalna radnica
Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

**Katarina Radat³, socijalna radnica
Društvo za socijalnu podršku**

Sažetak: Slučajevi seksualnog zlostavljanja i iskorištavanje djece predstavljaju najekstremniji oblik zlostavljanja djece u online okruženju. Obzirom na izazove provođenja istraživanja na ovom području prisutan je manjak istraživačkih nalaza na ovom području. Iako se nacionalna zakonodavstva još uvijek služe terminologijom dječje pornografije u online okruženju u ovom radu će se koristiti prikladna terminologija bazirana na međunarodnim standardima. Provedeno je istraživanje analize dokumentacije osuđenih počinitelja kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta u online okruženju. Cilj istraživanja je na temelju identificiranih sociodemografskih karakteristika počinitelja te karakteristika kaznenog djela i izrečenih sankcija doprinijeti boljem razumijevanju kaznenih djela na štetu djece i maloljetnih osoba u području seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju u Hrvatskoj. obzirom na da se radi o deskriptivnom istraživanja koje služi opisivanju osobina populacije počinitelja kao i deskripciji obilježja kaznenih djela i izrečenih sankcija nije potrebno postaviti probleme i hipoteze istraživanja. Provedena je sadržajna analiza dokumentacije probacijskih ureda i zatvorskog sustava na području Republike Hrvatske osuđenih počinitelja kaznenog djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju u posljednjih 5 godina. U svrhu ovog istraživanja konstruirana je provjerna lista za prikupljanje podataka. Analiza dostupne dokumentacije uključila je: presude, rješenja o uvjetnom otpustu, pojedinačne programa postupanja probacijskih ureda, izvješća iz kazneno-prekršajne evidencije i socioanamnestičke podatke zatvora ili kaznionice osuđenih počinitelja kaznenog djela. Istraživanje je uvažilo etičke smjernice pri provođenju istraživanja, suglasnost za provođenje istraživanja dobiveno je od Ministarstva pravosuđa i uprave, a s obzirom na povjerljivost podataka iz analize su uklonjeni osobni podaci iz kojih bi bilo moguće identificirati identitet počinitelja analizirane dokumentacije. Obzirom na manjak istraživanja na ovom području rezultati su značajni za bolje razumijevanje kaznenih djela zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju te obilježja počinitelja, kaznenih djela i izrečenih sankcija na ovom području. Rezultati mogu biti korisni stručnjacima iz pravosudnog sektora te ostalim praktičarima na području zaštite djece.

Ključne riječi: seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u online okruženju, analiza dokumentacije, osuđeni počinitelji

¹ goran.brkic@mpu.hr

² lvejmelka@pravo.hr

³ radat.katarina@gmail.com

UVOD

Iako je pojam dječje pornografije još uvijek široko u upotrebi kako u stručnom diskursu tako i u kaznenim okvirima u posljednje vrijeme se često naglašava njegova neprimjerenost i potreba za izmjenom obzirom da terminološki ni sadržajno ne odgovara kaznenim djelima u području seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece (Quayle i Taylor, 2003., Gillespie, 2012., Vejmelka i Jurinić, 2020.) Seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje djece na internetu nisu sinonimi. Seksualno zlostavljanje djece na internetu (*online child sexual abuse*) jedan je od najštetnijih oblika zlostavljanja djece u digitalnom okruženju koji uključuje bilo koji oblik seksualnog zlostavljanja djece koji je povezan sa digitalnim okruženjem. Definicija seksualnog iskorištavanja djece u online okruženju (*online child sexual exploitation*) naglašava kako je to oblik seksualnog zlostavljanja djece koji se događa kada pojedinac ili grupa koristi neravnotežu moći kako bi dijete prisilili, manipulirali ili obmanuli dijete u seksualnu aktivnost putem digitalnog okruženja. U tom slučaju smatra se da dijete može biti žrtva seksualnog iskorištavanja čak i ako se činilo da je seksualna aktivnost sporazumna (<http://luxembourgguidelines.org/>).

Vrbovanje ili mamljenje djeteta u spolne svrhe putem interneta (*online grooming*) usko je povezano s seksualnim zlostavljanjem i iskorištavanjem djeteta na mreži. Ovo se odnosi na postupke i ponašanja kojim se nasilnik, koristeći se različitim manipulativnim strategijama, želi zbliziti i uspostaviti odnos s potencijalnom žrtvom kako bi zadobio povjerenje i na kraju potaknuo žrtvu na sudjelovanje u različitim seksualnim aktivnostima i sadržajima (Craven, Brown i Gilchrist, 2006).

Na području tehnološki olakšanog zlostavljanja i iskorištavanja djece na Internetu, međunarodni naponi stručnih radnih skupina i relevantnih organizacija potaknuli su usvajanje sljedećih dokumenata značajnih za ovo područje: Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu, Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Konvencija Lanzarote: Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja i Direktiva 2011/93 / EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualno iskorištavanje djece i dječje pornografije. Ovi dokumenti predstavljaju međunarodne standarde koji su utjecali na promjene u nacionalnim zakonodavstvima u ovom području te iako je u nekima korišten pojam dječje pornografije, naglasak je na pornografskom materijalu koji vizualno prikazuje dijete/maloljetnika u seksualno eksplicitnom činu. Veoma je značajna i inicijativa Interpolu u partnerstvu s 18 relevantnih međunarodnih organizacija koja je rezultirala smjernicama o terminologiji za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja (Luksemburške smjernice) promičući odgovornu uporabu odgovarajuće (<http://luxembourgguidelines.org/>).

Dostupni podaci o izloženosti djece seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju djece na internetu vrlo su manjkavi i fragmentirani (Europol 2019). Statistički pokazatelji relevantnih institucija su značajni obzirom da upućuju na trendove činjenja ovih kaznenih djela ali ujedno i skromni jer ne daju detaljnije uvide u obilježja počinjenja ovih kaznenih djela. Međunarodni i domaći trendovi pokazuju porast počinjenja kaznenih djela seksualnog iskorištavanja djece putem tehnologije što je posebice naglašeno aktualnoj pandemiji COVID 19 obzirom na ekstenzivno korištenje interneta u različitim aktivnostima i povećane online aktivnosti djece i mladih. Interpol navodi kako djeca tijekom pandemije više vremena provode na internetu a da čak i dosada zbog intenzivnijeg boravka kod kuće može biti motiv za ulazak u rizične komunikacije i ponašanja dok su online (Interpol, 2020.).

U Hrvatskoj je seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece putem tehnologije uređeno glavom 7 Kaznenog zakona (2011, 2012, 2015, 2017, 2018). U člancima zakona 163. (iskorištavanje djece za pornografiju), 164. (inkriminacija iskorištavanja djece za pornografske predstave) te 165. (inkriminacija upoznavanja djece s pornografijom informacijske komunikacijske tehnologije su izrijeком navedene kao moguće sredstvo počinjenja kaznenog djela te je propisano oduzimanje računalne opreme, programa i podataka uz obvezu uništavanja pornografskog materijala koji je nastao počinjenjem navedenih kaznenih djela. Članak 161. se odnosi na mamljenje djece u spolne svrhe što je uvedeno zakonskim izmjenama i dopunama i predstavlja širu inkriminaciju ovog kaznenog djela sukladno međunarodnim standardima.

Potrebno je naglasiti i kako su domaća istraživanja u ovom području rijetka što rezultira skromnim podacima o počiniteljima, žrtvama te karakteristikama počinjenja kaznenih djela. Vejmelka,

Brkić i Radat (2017) proveli su istraživanje analize dokumentacije slučajeva iskorištavanje djece za pornografiju te utvrdili da unatoč visoko propisanim kaznama zakona za ova kaznena djela (do 12 godina) u 52,6% slučajeva izrečena je kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci, 3,9% u trajanju od 8 mjeseci a 32,9% slučajeva u trajanju od 12 mjeseci što znači da su suci počiniteljima ovih kaznenih djela u 89% predmeta izrekli kaznu zatvora do godine dana. Analiza dokumentacije je pokazala kako je samo jednoj trećini osuđenika, koji su zbog počinjenja kaznenog djela seksualnog iskorištavanja djece na internetu dospjeli pod nadzor probacijske službe, izrečena zatvorska kazna te da je u 77,6% predmeta izrečena kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro (Vejmelka, Brkić i Radat, 2017).

Ovo potvrđuje i Pravobraniteljica za djecu koja u svojim godišnjim izvještajima kontinuirano upućuje na neprimjerene sankcije počiniteljima pa tako u izvještaju iz 2019 godine navodi za slučajeve seksualnog zlostavljanja djece „Kao i prethodnih godina, i tijekom 2019. bilježili smo slučajeve odustajanja od kaznenog progona, blagih osuda, zamjene zatvorskih kazni radom za opće dobro ili uvjetnom kaznom te neizricanja sigurnosnih mjera i mjera nadzora počinitelja a izvještaj iz 2020 godine potvrđuje da „Nažalost, svjedočimo dugotrajnim postupcima, blagim kaznama za počinitelje te neizricanju sigurnosnih mjera u ovom području“.

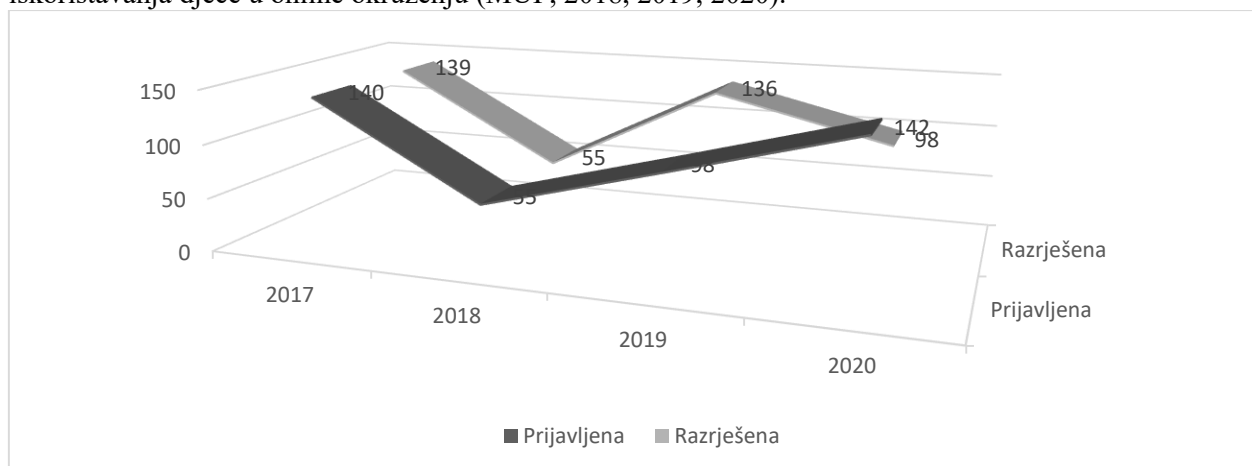
Globalni karakter Interneta, njegova dostupnost kao i povećano korištenje uslijed COVID 19 pandemije zahtijevaju sustavni odgovor u vidu multisektorske suradnje koju promoviraju i već spomenuti međunarodni dokumenti u ovom području.

U ovom radu će biti prikazani dostupni relevantni statistički pokazatelji o počiniteljima kaznenih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece kao i analizirani podaci iz baze Ministarstva pravosuđa i uprave počinitelja koji su evidentirani u online sustavu koje koristi navedeno ministarstvo a koji sadrži dokumentaciju o počiniteljima ovih kaznenih djela.

Statistički pokazatelji online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u Hrvatskoj

Nacionalni statistički pokazatelji nedvojbeno upućuju na porast kaznenih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu što je trend i sa ostalim kaznenim djelima u području *cyber* kriminala pa tako Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske navodi kako je u 2019 godini razvidan porast od preko 87% u odnosu na prethodnu godinu dok je trend rasta za 2020 godinu gotovo 45% (MUP, 2019, 2020.). Potrebno je naglasiti kako Ministarstvo unutarnjih poslova od 2017 godine vodi posebnu statistiku zlostavljanja i iskorištavanja djece uz pomoć modernih tehnologija što omogućuje praćenje trendova u ovom području (Slika 1.).

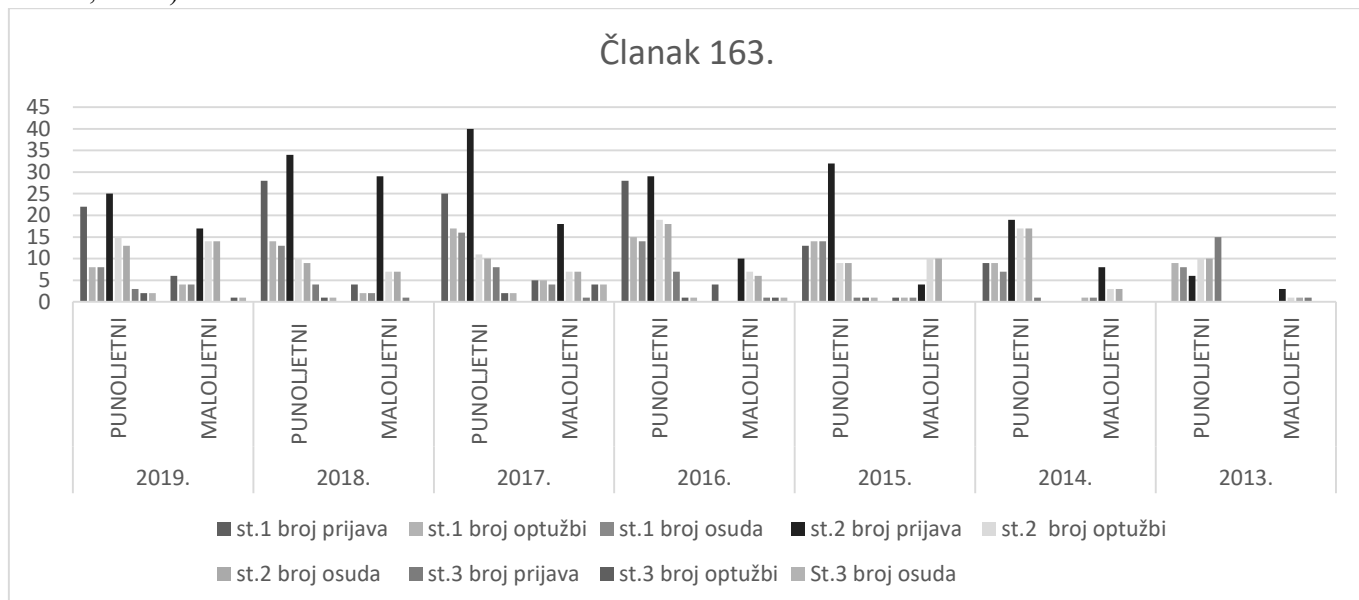
Slika. 1. Prikaz prijavljenih i razriješenih slučajeva kaznenih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju (MUP, 2018, 2019, 2020).



No s druge strane potrebno je upozoriti na nejednake metodologije prikupljanja podataka jer uvid u dostupne statističke pokazatelje Državnog zavoda za statistiku pokazuje neusklađenost prikaza statističkih pokazatelja koji u ovom slučaju pokazuju maloljetne i punoljetne počinitelje no ne prate posebno kategoriju online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece (Slika 2. i 3.). Različiti način

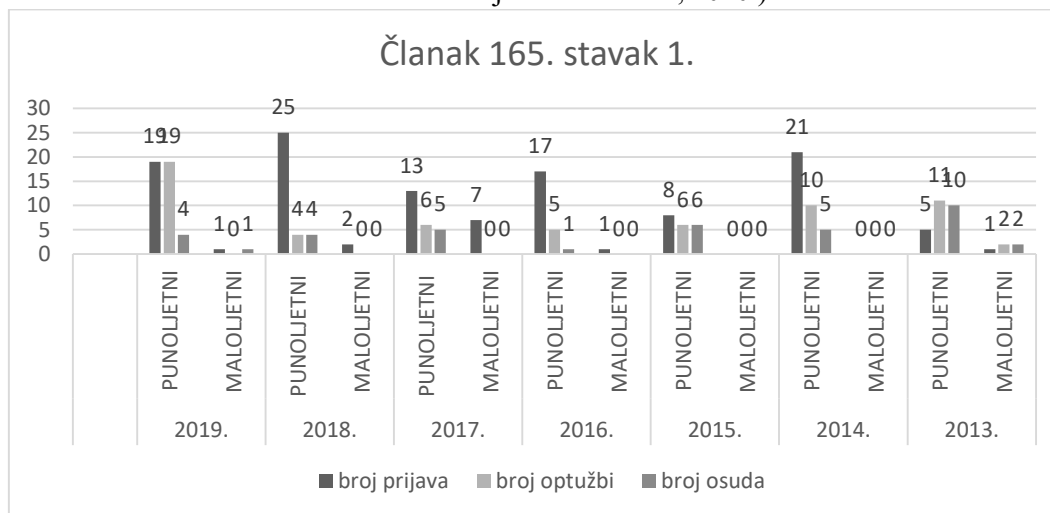
praćenja podataka onemogućuje usporedbu ova dva izvora podataka no nedvojbeno ukazuju na porast kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanje djece na području Republike Hrvatske.

Slika 2. Prijavljeni optuženi i osuđeni počinitelji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja u razdoblju od 2013. do 2019. godine, članak 163. „Iskorištavanje djece za pornografiju“ (www.dzs.hr, Vejmelka i Jurinić, 2020.)



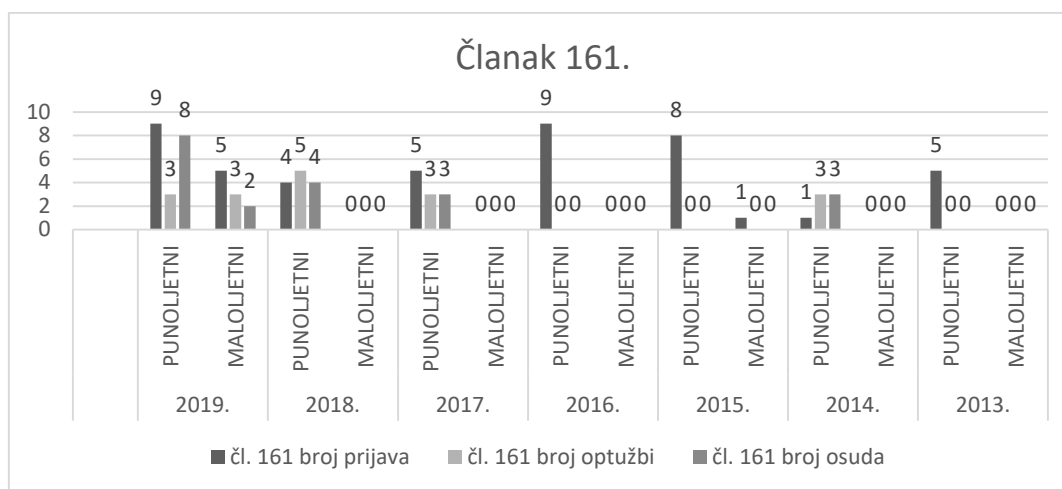
Slika 3. pokazuje broj prijava, optužbi i osuda za kazneno djelo „Upoznavanje djece s pornografijom“ (članak 165. st 1.). gdje je vidljiv nerazmjer broja prijava te broja optužbi i osuda za ovo kazneno djelo.

Slika 4. Prijavljeni optuženi i osuđeni počinitelji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja u razdoblju od 2013. do 2019. godine, članak 165. st 1. „Upoznavanje djece s pornografijom“ (www.dzs.hr, Vejmelka i Jurinić, 2020.)



Statistički pokazatelji ukazuju na porast kaznenih djela mamljenja djece za zadovoljavanje spolnih potreba, a posebice je zanimljivo da su u 2019. godini za ovo kazneno djelo prijavljeni i maloljetni počinitelji (Slika 5.).

Slika 5. Prijavljeni optuženi i osuđeni počinitelji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja u razdoblju od 2013. do 2019. godine, članak 161. „Mamljenje djece za zadovoljavanje spolnih potreba“ (www.dzs.hr, Vejmelka i Jurinić, 2020.)



U nastavku rada će biti prezentirani rezultati preliminarnog istraživanja analize dokumentacije počinitelja ovih kaznenih djela u porcijskom sustavu. Cilj istraživanja je na temelju identificiranih sociodemografskih karakteristika počinitelja te karakteristika kaznenog djela i izrečenih sankcija doprinijeti boljem razumijevanju kaznenih djela na štetu djece i maloljetnih osoba u području seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju u Hrvatskoj.

CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

S obzirom da se radi o deskriptivnom istraživanju s ciljem opisivanja osobina populacije počinitelja kao i deskripciji obilježja kaznenih djela i izrečenih sankcija za kaznena djela seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece na internetu nije potrebno postaviti probleme i hipoteze istraživanja.

Provedeno je preliminarno istraživanje koje je uključilo ukupno 53 slučaja po kriteriju dostupnosti dokumentacije. Na dostupnim dokumentiranim zapisima provedena je sadržajna analiza dokumentacije dostupna u sektoru za probaciju na području Republike Hrvatske osuđenih počinitelja kaznenog djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju u posljednjih 5 godina. U svrhu ovog istraživanja konstruirana je provjerna lista (check-list) za prikupljanje podataka. Provjerna lista sadržava pitanja o sociodemografskim obilježjima počinitelja (spol, dob, stručna sprema, radni status bračni status) te obilježjima kaznenog djela i sankcije (ranija kažnjavanost, izrečena kazneno-pravna mjera, duljina sankcije). Analiza karakteristika počinitelja napravljena je usporedno na zatvorskom i probacijskom sustavu.

Analiza dostupne dokumentacije uključila je: presude, rješenja o uvjetnom otpustu, pojedinačne programe postupanja probacijskih ureda, izvješća iz kazneno-prekršajne evidencije i socioanamnestičke podatke zatvora ili kaznionice osuđenih počinitelja kaznenog djela. Istraživanje je uvažilo etičke smjernice pri provođenju istraživanja, suglasnost za provođenje istraživanja dobiveno je od Ministarstva pravosuđa i uprave, a s obzirom na povjerljivost podataka iz analize su uklonjeni osobni podaci iz kojih bi bilo moguće identificirati identitet počinitelja analizirane dokumentacije.

REZULTATI I DISKUSIJA

U razdoblju od 01. siječnja 2019. do 01. lipnja 2021. godine probacijska služba i zatvorski sustav na nadležno postupanje su zaprimili ukupno 70 predmeta koji se odnose na počinitelje kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta i to sljedećih članaka: 161. - Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, 163. - Iskorištavanje djece za pornografiju, 164. - Iskorištavanje djece za pornografske predstave i 165. - Upoznavanje djece s pornografijom (Tablica 1.).

Tablica 1. Zapremljeni predmeti po godinama zaprimanja

| Godina zaprimanja | Broj osuđenika | | Ukupno |
|-------------------|----------------|-----------|--------|
| | Probacija | Zatvorski | |
| | | | |

| | | | |
|---------------|-----------|-----------|-----------|
| 2019. | 13 | 14 | 27 |
| 2020. | 15 | 11 | 26 |
| 2021. | 7 | 10 | 17 |
| Ukupno | 35 | 35 | 70 |

U navedenom razdoblju probacijska služba je na nadležno postupanje zaprimila ukupno 8616 predmeta, počinitelji prethodno navedenih kaznenih djela u ukupnom broju zaprimljenih predmeta zastupljeni su sa 0,40%. U istom razdoblju u zatvorski sustav je na odsluženje zatvorske kazne zaprimio ukupno 7781 osuđenik, od čega je njih 35 ili 0,44% na odsluženje zatvorske kazne pristupilo zbog počinjenja prethodno navedenih kaznenih djela.

Od ukupno 35 zaprimljenih predmeta u probacijskom sustavu u navedenom razdoblju njih 17 odnosi se na osuđenike kojima je za počinjenje kaznenih djela dječje pornografije izrečena bezuvjetna zatvorska kazna te su isti služili u zatvorskom sustavu a od probacije je zatraženo izvješće ili su u probaciju bili uključeni tijekom uvjetnog otpusta (Tablica 2.). Obzirom na navedeno za potreba rada analizirati ćemo samo one osuđenike kojima je za počinjenje kaznenih djela izrečena alternativna sankcija (rad za opće dobro ili uvjetna osuda) njih ukupno 18.

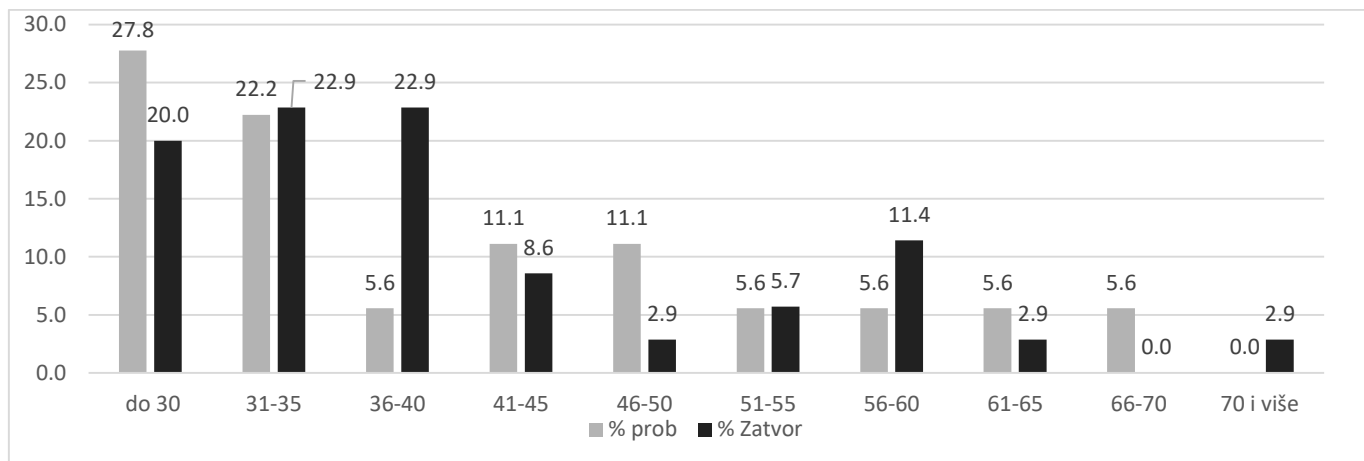
Tablica 2. Vrsta zaprimljenih predmeta u probaciji

| Vrsta predmeta | Broj predmeta |
|---|----------------------|
| Izvješća za suca izvršenja | 11 |
| Uvjetna osuda sa sigurnosnom mjerama | 1 |
| Uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom | 1 |
| Posebne obveze uz uvjetni otpust | 6 |
| Rad za opće dobro po odluci suda | 15 |
| Rad za opće dobro sa sigurnosnom mjerom | 1 |
| Ukupno | 35 |

Karakteristike počinitelja kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu

Iz podataka prikazanih u Slici 6. vidljivo je da je najveći broj osuđenika za ova kaznena djela u dobi 21 do 40 godina (62,2%) bez obzira na vrstu sankcije te im je izrečena bezuvjetna zatvorska kazna koju služe u zatvorskom sustavu ili im je ista zamijenjena radom za opće dobro pa su pod nadzorom probacijske službe što je sukladno dostupnim istraživačkim nalazima i što ukazuje da većina počinitelja dolazi iz skupine mlađe odrasle dobi (Vejmelka, Brkić, Radat, 2017.). Nalazi istraživanja počinitelja online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, posebice usporedbe sa skupinom počinitelja koja ista kaznena djela čine u offline okruženju ukazuju da su počinitelji u online okruženju u prosjeku mlađe dobi (prosječna dob 38) (Webb, Craissati i Keen, 2007., Babchishin, Karl Hanson i Hermann, 2011.).

Slika. 6. Dob počinitelja seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu



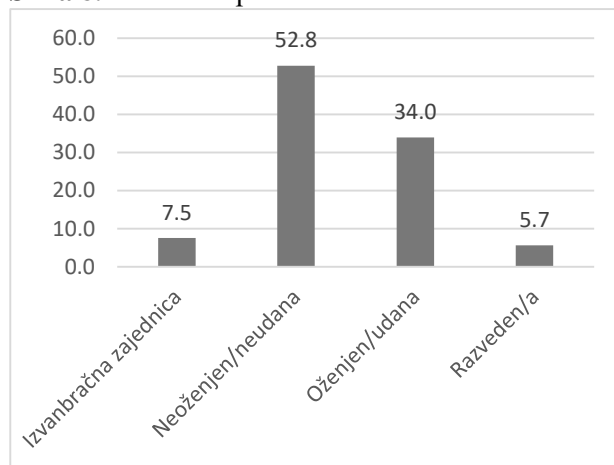
Potrebno je naglasiti da su gotovo svi osuđenici koje su počinili ovo kazneno djelo muškog spola te da je samo jedna osoba ženskog spola i ona je dobila bezuvjetnu zatvorsku kaznu što je također u skladu s dostupnim nalazima koji ukazuju da su počinitelji seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece dominantno muškog spola (Wolak, Finkelhor i Mitchell, 2005.).

Slika 7. Osuđenici prema stručnoj spremi u zatvorskom sustavu i probaciji



Od ukupnog broja osuđenika koji su za počinjenje ovih kaznenih djela osuđeni na bezuvjetnu zatvorsku kaznu njih 60% su osobe niže stručne spreme dok je taj postotak znatno manji u odnosu na osuđenike koji su osuđeni na uvjetnu zatvorsku kaznu 16,7%. 72,2% osuđenika kojima je izrečena uvjetna zatvorska kazna su osobe sa srednjom stručnom spremom u odnosu na 34,3% osuđenika kojima je izrečena bezuvjetna zatvorska kazna (Slika 7.).

Slika 8. Osuđenici prema bračnom statusu



Slika 8. broj osuđenika za ova (52,8%), njih 7,5%

zajednici dok ih je 34% oženjeno. Neoženjene osobe u nešto većem postotku su zastupljene u populaciji osoba kojima je za počinjenje kaznenih djela izrečena uvjetna zatvorska kazna u odnosu na one kojima je izrečena bezuvjetna zatvorska kazna (61,1% u odnosu na 48,6%). S druge pak strane oženjene osobe su u većem postotku zastupljene među osuđenima na bezuvjetnu zatvorsku kaznu u odnosu na one koji su osuđeni na uvjetnu (37,1% u odnosu na 27,8%). Istraživanje autora Wolaka, Finkelhora i Mitchella (2005.) navodi kako većina osuđenika nije bila u braku, a istraživanje McCarthyja iz 2010. godine navodi kako se u 55% slučajeva radilo o samcima što je u skladu sa dobivenim nalazima.

pokazuje kako je najveći kaznena djela neoženjen živi u izvanbračnoj

Tablica 3. Osuđenici prema ranijoj kažnjavanosti

| Ranija kažnjavanost | probacija | % | zatvor | % | Ukupno | % |
|---------------------|-----------|-------|--------|-------|--------|-------|
| Da | 2 | 11,1 | 8 | 22,9 | 10 | 18,9 |
| Ne | 16 | 88,9 | 27 | 77,1 | 43 | 81,1 |
| Ukupno | 18 | 100,0 | 35 | 100,0 | 53 | 100,0 |

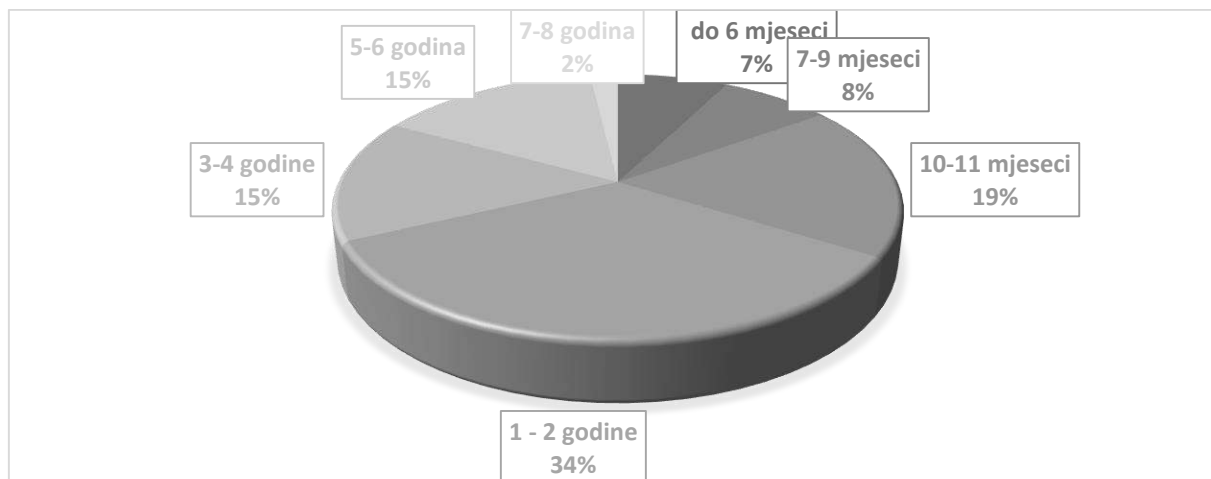
Od ukupnog broja osuđenika za ova kaznena djela njih 18,9% bilo je prethodno kažnjavano (Tablica 3.). Ovaj postotak je nešto niži kod osuđenika koji su osuđeni na uvjetnu zatvorsku kaznu u odnosu na one koji su osuđeni na bezuvjetnu zatvorsku kaznu (11,2% u odnosu na 22,9%).

Potrebno je naglasiti kako su unatoč nekim poklapanjima u dostupnim nalazima počinitelja seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu ovdje ipak radi o heterogenoj skupini osoba različitih socio demografskih obilježja koji dolaze iz različitih društvenih skupina. Iako profil počinitelja nije moguće jednoznačno odrediti jasno je da se većinom radi o muškarcima koji dolaze iz skupine odraslih prosječne dobi do 40 godina (Wortley i Smallbone, 2006., Vejmelka, Brkić i Radat, 2017.).

Osuđenici prema duljini sankcije

Premda su za počinjenje kaznenih djela propisane prilično visoke zatvorske kazne za kazneno djelo iz članka 161. od šest mjeseci do pet godina, 163. od jedne do 10 godina obzirom da su Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 118/2018) postrožene kazne za počinjenje ovih kaznenih djela u odnosu na Kazneni zakon iz 2011. godine (NN 125/2011) trećini osuđenika (34%) izrečena je kazna do godine dana, odnosno 1-2 godine također 34%, dok je kaznu dužu od 5 godina dobilo 17% osuđenika (Slika 9.). Upravo ovi nalazi potvrđuju navedene izvore koji ukazuju na neprimjerene sankcije za ova kaznena djela (npr. Izvješće pravobraniteljice za djecu 2019., 2020.).

Slika 9. Osuđenici prema duljini kazne



Osuđenicima kojima je izrečena kazna zatvora do godine (uključujući i kaznu u trajanju od 1 godine) – 30 osuđenika - ista je zamijenjena radom za opće dobro ili pak uvjetnom osudom 18 osuđenika (60%) dok je ostatku osuđenika izrečena bezuvjetna zatvorska kazna. Uz rad za opće dobro odnosno uvjetnu osudu osuđenicima je izrečena i sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja. Osuđenicima koji su osuđeni na bezuvjetnu zatvorsku kaznu izrečena je uz zatvorsku kaznu i sigurnosna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana (2 osuđenika), sigurnosna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu (1 osuđenik), sigurnosna mjera zabrane pristupa internetu (4 osuđenika), te sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu, obveznog psihijatrijskog liječenja i zaštitnog nadzoru po punom izvršenju kazne zatvora (2 osuđenika). Laulik, Allam i Sheridan (2007.) naglašavaju kako su počinitelji ovih kaznenih djela općenito skloniji različitim anti-socijalnim obrascima ponašanja.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Obzirom da je svrha ovog rada bolje razumijevanje područja seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja na internetu s fokusom na počinitelje ovih kaznenih djela rezultati ovog istraživanja mogu biti od koristi na više razina. Prvenstveno potrebno je upozoriti na važnost kontinuiranog i metodološki jasnog praćenja statističkih pokazatelja i trendova na ovom području. Nadalje potrebno je provoditi daljnja istraživanja obzirom da je područje zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju manjkavo istražen a nalazi o žrtvama, počiniteljima i karakteristikama kaznenih djela su vrlo skromni. Usprkos porastu prijavi i osuda za ova kaznena djela u zatvorskom i probacijskom sustavu u posljednje tri godine je broj osuđenih počinitelja prilično nizak pa ostaje pitanje u kojoj su fazi procesuiranja ostali počinitelji prikazani u navedenim statističkim pokazateljima.

Iako su propisane relativno visoke zatvorske kazne za počinjenje ovih kaznenih djela velikom broju osuđenika je unatoč toga izrečena relativno blaga kazna koja je potom zamijenjena radom za opće dobro a zakonska mogućnost i izricanje uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i sigurnosnom mjerom koja je do sada izrečena u 2 slučaja što do sada nije bio slučaj kod izricanja sankcija za ova kaznena djela. Dio osuđenika je osuđen na bezuvjetne zatvorske kazne kraćeg trajanja (kazna zatvora do 9 mjeseci) što otvara pitanje je li to razdoblje dovoljno kako bi se osuđenika rehabilitiralo i uključilo u neki posebni program unutar zatvorskog sustava i evaluirati učinke ovih sankcija kao i uvjetnih kazni sa dužim vremenom provjeravanja te sigurnosnom mjerom. Promjene u sankcioniranju počinitelja vidljive su kod bezuvjetnih zatvorskih kazni obzirom da su uz njih izrečene i sigurnosne mjere zaštitnog nadzora po punom izvršenju zatvorske kazne te će po izlasku na slobodu, ovisno o trajanju zaštitnog nadzora, ovi osuđenici biti nadzirani od strane probacijske službe.

Zaključno, obzirom na globalni karakter interneta ali i sklonost djece rizičnim ponašanjima u online okruženju, dok istovremeno ne uzimaju u obzir rizike, jasno je da područje seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu zahtjeva sustavnu suradnju svih relevantnih aktera u prevenciji, detekciji, postupanju i sankcioniranju počinitelja te evaluirati njihove ishode uz sustavna istraživanja i praćenje statističkih trendova s krajnjim ciljem pravodobne detekcije, adekvatne sankcije i tretmana u ovom području.

LITERATURA

1. Babchishin, K. M., Karl Hanson, R., & Hermann, C. A. (2011). The characteristics of online sex offenders: A meta-analysis. *Sexual Abuse*, 23(1), 92-123.
2. Craven, S., Brown, S., & Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of sexual aggression*, 12(3), 287-299.
3. Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije 2011/92. Posjećeno na mrežnoj stranici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32011L0093>
4. Državni zavod za statistiku, *Godišnje statističko izvješće o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, prijavama, optužbama i osudama u 2013.* Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1651.pdf (14.07.2021.).
5. Državni zavod za statistiku, *Godišnje statističko izvješće o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, prijavama, optužbama i osudama u 2019.* Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1672.pdf (14.07.2021.).
6. Državni zavod za statistiku, *Godišnje statističko izvješće o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, prijavama, optužbama i osudama u 2019.* Posjećeno na mrežnoj stranici: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1671.pdf (14.07.2021.).
7. EUROPOL (2020) *Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>.
8. Gillespie, A. (2010). Legal definitions of child pornography. *Journal of Sexual Aggression*, 16(1), 19-31.
9. Interagency Working Group on Sexual Exploitation of Children (2016). *Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse*. ECPAT International & ECPAT Luxembourg, <http://luxembourgguidelines.org/>
10. Interpol (2020). *Threats and trends child sexual exploitation and abuse. COVID-19 impact*. <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2020/INTERPOL-report-highlights-impact-of-COVID-19-on-child-sexual-abuse>.
11. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu (2019). Zagreb: Republika Hrvatska Pravobranitelj za djecu, <https://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>
12. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu (2020). Zagreb: Republika Hrvatska Pravobranitelj za djecu, <https://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>
13. Kazneni zakon. *Narodne novine*, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18.
14. Konvencija o kibernetičkom kriminalu. *Narodne novine*, 9/02, 4/04.
15. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog nasilja. *Narodne novine*, 10/07.
16. Laulik, S., Allam, J., & Sheridan, L. (2007). An investigation into maladaptive personality functioning in Internet sex offenders. *Psychology, Crime & Law*, 13(5), 523-535.
17. McCarthy, J. A. (2010). Internet sexual activity: A comparison between contact and non-contact child pornography offenders. *Journal of sexual aggression*, 16(2), 181-195
18. Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini. Posjećeno na mrežnoj stranici: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf> (14.07.2021.).
19. Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf (14.07.2021.).
20. Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini. Posjećeno na mrežnoj stranici:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf
(14.07.2021.).

21. Quayle, E., & Taylor, M. (2003). Model of problematic Internet use in people with a sexual interest in children. *CyberPsychology & Behavior*, 6(1), 93-106.
22. Vejmelka, L. i Jurinić, J. (2020). Terminologija i konceptualizacija seksualnog iskorištavanja djece na internetu. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28 (1), 95-114. <https://doi.org/10.31299/ksi.28.1.5>
23. Vejmelka, L., Brkić, G. i Radat, K. (2017). Dječja pornografija na internetu – obilježja osuđenih počinitelja. *Pravni vjesnik*, 33 (2), 77-100. <https://doi.org/10.25234/pv/4780>
24. Webb, L., Craissati, J., & Keen, S. (2007). Characteristics of Internet child pornography offenders: A comparison with child molesters. *Sexual abuse: a journal of research and treatment*, 19(4), 449-465.
25. Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K. (2011). Child pornography possessors: Trends in offender and case characteristics. *Sexual Abuse*, 23(1), 22-42.
26. Wortley, R., & Smallbone, S. (2012). *Internet child pornography: Causes, investigation, and prevention*. ABC-CLIO.

ONLINE CHILD SEXUAL ABUSE AND EXPLOITATION: ANALYSIS OF DOCUMENTATION OF CONVICTED PERPETRATORS IN THE PRISON SYSTEM AND PROBATION IN CROATIA

Goran Brkić⁴, social worker, Head of probation sector
Republic of Croatia, Ministry of Justice and Public Administration
Lucija Vejmelka⁵, PhD, Assistant professor
University of Zagreb, Faculty of Law, Department of Social Work
Katarina Radat⁶, social worker
Society for Social Support

Summary

Cases of sexual abuse and exploitation of children are the most extreme forms of child abuse in the online environment. There is a lack of research findings in this field given the ethical and operational challenges of conducting the researches within this category of crimes. Although national legislation still uses the terminology of child pornography in an online environment, appropriate terminology based on international standards will be used in this paper. A research presented in this paper is conducted as analysis of the documentation of convicted perpetrators of sexual abuse and child exploitation in an online environment. Documentation analysis of the prison system and probation offices in the territory of the Republic of Croatia of convicted perpetrators of the criminal offense of sexual abuse and exploitation of children in the online environment in the last 5 years was conducted. The aim of the research is to contribute to a better understanding of criminal offenses against children and minors in the field of sexual abuse and exploitation in the online environment in Croatia, based on the identified socio-demographic characteristics of perpetrators and the characteristics of criminal offenses and sanctions. Given that this is a descriptive research that serves to describe the characteristics of the population of perpetrators as well as the description of the characteristics of criminal offenses and sanctions, it is not necessary to set problems and hypotheses of the research. For the purpose of this research, a checklist for data collection was constructed. The analysis of the available documentation included: verdicts, decisions on parole, individual programs of probation offices, reports from criminal-misdemeanour records and socio-anamnestic data of prisons or penitentiaries of convicted offenders.

⁴ goran.brkic@mpu.hr

⁵ lvejmelka@pravo.hr

⁶ radat.katarina@gmail.com

The research followed ethical guidelines in conducting the research, consent for the research was obtained from the Ministry of Justice and Public Administration. Due to the confidentiality of data from the analysis, personal data were removed from the analysis. Given the lack of research in this area, the results are significant for a better understanding of the crimes of child abuse and exploitation in the online environment and the characteristics of perpetrators, crimes and sanctions imposed in this area. The results can be useful to experts in the justice sector and other practitioners in the field of child protection.

Key words: online sexual abuse and exploitation of children, documentation analysis, convicted perpetrators